

Podoba strokovnega izobraževanja v Idriji do prve svetovne vojne

ALEKSANDRA MRDAVŠIČ

O organiziranem strokovnem pouku¹ prihajajo prvi podatki na Slovenskem prav iz Idrije. Povezani so s prizadevanjem za napredek rudnika v dvajsetih letih 18. stoletja.

Zaradi pomanjkanja tehničnega kadra je rudniški upravitelj Franc Anton pl. Steinberg (rojak iz Pivke, ki se je na Dunaju izšolal v geodeziji in mehaniki, znan tudi kot raziskovalec Krasa in slikar) leta 1728 ustanovil jamomersko šolo in v njej vsaj pet let poučeval največ praktično delo jamomerce, zemljemerce, tehnične risarje in kartografe. Nadarjeni Steinbergov učenec, rudniški geodet Jožef Mrak, je z dovoljenjem in plačilom rudniške direkcije poučeval jamomerstvo, zemljemerstvo in osnove kartografije na rudniški jamomerski in žgalniški šoli, obnovljeni leta 1752. Leta 1763 se je Jožef Mrak spet lotil pedagoškega dela na mineraloško-metalurško-kemijski šoli, ki je takrat začela delovati po odloku Marije Terezije. Obdržala se je do leta 1769, ko je iz Idrije odšel njen nameščeni profesor metalurgije in kemije, rudniški zdravnik Giovanni Antonio Scopoli. Čeprav jo je zaradi pouka v nemščini in zahtevnosti potrebnega predznanja obiskovalo le malo učencev, za otroke slovenskih rudarjev pa je bila praktično nedostopna, je pomembno prispevala k naši kulturni zgodovini. V idrijski jamomerski in zemljemerski ter kartografski risalnici so namreč oblikovali svoj značilni, v takratni Avstriji neobičajni kartografsko-risarski slog. Zgodovina slovenske kartografije ga je poimenovala "idrijska kartografska šola".

Drugačna strokovna znanja, če tako poimenujemo praktično učenje ročnih del, je idrijskim otrokom od konca sedemdesetih let 18. stoletja ponujala glavna šola.² Idrija je dobila glavno šolo leta 1778, po podržavljenju in organizaciji osnovnega šolstva s cesaričino splošno šolsko naredbo (1774), čeprav bi ji pripadala le trivialka (dvorazrednica). Za sredstva so namreč poskrbeli

domačini sami; rudarji so prostovoljno prepustili del mezde lokalnemu šolskemu skladu (v zadnjem desetletju 18. stoletja je bila ta vsota približno trikrat tolikšna kot tista, ki jo je v deželni šolski sklad plačevala Cerkev na Kranjskem) in ga polnili še s pristojbino na popito vino ter tako vzdrževali ne le glavno šolo, ampak tudi privatno gimnazijo. Idrijska glavna šola je na Kranjskem slovela po svoji kakovosti, nanjo so prihajali učenci od drugod,³ učiteljske plače pa so bile visoke. Na tej triletni osnovni šoli so poleg splošnih predmetov⁴ poučevali risanje⁵ in ženska "industrijska" ročna dela (učenke zadnjega letnika so se v njeni tako imenovani "industrijski šoli" učile krojiti, šivati, plesti, kvačkati, vesti in klekljati) ter organizirali še pedagoški tečaj za učiteljske pripravnike⁶ in pozneje prvi tečaj na Kranjskem za učiteljice.⁷

Za kratko obdobje Ilirskih provinc je njen tretji razred prevzel nalogo strokovne šole.⁸ Sicer se je idrijsko strokovno šolstvo v "francoskem obdobju" (vsaj v šolskem letu 1811/12) lahko pohvalilo

³ 92 tujih učencev leta 1801. (Slavica Pavlič, Idrijsko šolstvo skozi stoletja, Idrijska obzorja, Idrija 1993, str. 102.)

⁴ Slavica Pavlič, Idrijsko šolstvo skozi stoletja, Idrijska obzorja, Idrija 1993, str. 102: "...Poleg temeljnega znanja iz branja, pisanja in računanja še verouk, nemško slovnico in spisje, elemente latinščine, prirodopis, gospodarstvo, zgodovino-domoznanstvo, geografijo, začetne pojme geometrije, stavbarstvo, mehansko ter prostoročno risanje."

⁵ Deloval je najprej do 1791, nato znova od 1857, od 1892 še z neobveznimi predmeti mizarstvo, rezbarstvo in lepljenje lesa. (Slavica Pavlič, Iz zgodovine idrijskega šolstva, Idrijski razgledi 8/3 (1963), str. 54-55.)

⁶ Da se naj učitelji izobražujejo tudi na glavnih šolah, je določala že splošna šolska naredba. Le na izpitu je moral preverjati znanje ravnatelj normalke, pozneje pa so tudi izpit lahko opravili na glavni šoli. (Vlado Schmidt, Zgodovina šolstva in pedagogike na Slovenskem, I, Ljubljana 1988, str. 214.). Zaradi pomanjkanja podeželskih učiteljev je leta 1852 ministrstvo potrdilo ustanovitev pedagoškega tečaja, nato pa ga ukazalo skleniti s koncem šolskega leta 1865/66. (Vlado Schmidt, Zgodovina šolstva in pedagogike na Slovenskem III, Ljubljana 1988, str. 235-236.)

⁷ Šest odličnih absolventk so leta 1861 brezplačno poučevali in celo praktično uvajali v pouk učiteljice glavne šole. To je bil pravzaprav prvi "posvetni" pedagoški tečaj za učiteljice na Kranjskem. Njihovo izobrazbo je izenačil z razširjeno izobrazbo učiteljev šele šolski zakon z dne 14. maja 1869. (Vlado Schmidt, Zgodovina šolstva in pedagogike na Slovenskem I, Ljubljana 1988, str. 242-243.)

⁸ Vlado Schmidt, Zgodovina šolstva in pedagogike na Slovenskem II, Ljubljana 1964, str. 66-67.

¹ Vlado Schmidt, Zgodovina šolstva in pedagogike na Slovenskem I, Ljubljana 1988, str. 162ss; o izobraževanju idrijskih jamomercev, zemljemercev in kartografov še: Branko Korošec, Jamomerska, zemljemerska in kartografska šola rudnika živega srebra, Idrijska obzorja, Idrija 1993, str. 113ss; Jože Pfeifer, Jamomerc in graditelj Jožef Mrak, Idrijski razgledi 26-28/ (1985), str. 27ss; Jože Šorn, Jožef Mrak kot geodet in risar, Kronika 23/2 (1975), str. 94ss.

² O glavni šoli: Slavica Pavlič, Idrijsko šolstvo skozi stoletja, Idrijska obzorja, Idrija 1993, str. 102-103; Vlado Schmidt, Zgodovina šolstva in pedagogike na Slovenskem I, Ljubljana 1988, str. 214.

z najrazvitejšo strokovno šolo na Kranjskem. Zgoraj omenjeno privatno gimnazijo so namreč spremenili v matematični oddelek⁹ idrijske šole. Imel je dva razreda in pet učiteljev za aritmetiko z logaritmi, algebro in z enačbami, geometrijo s trigonometrijo, risanje (strojno in risanje jamskih zemljevidov), stvarstvo in dopolnilni tečaj francoščine. Vanj so prihajali absolventi štirirazredne osnovne šole, tako da se z osnovnimi pojmi ni bilo treba več ukvarjati. Kot prej gimnazijo so ga Idrižčani spet sami financirali.

33

Slavnostno
 trgovska in obrtniška zbornica
 Ljubljani

Popisano vodstvo obrtno mada
 glavne sile in trgovskega sveta
 v Idriji v posilja naslednjih oblik
 obliki in vreden se vsja se
 sledice poročali:

ad 4. Pouk se je vrstil za obrtne
 učenke ob nedeljah in četrtek
 od 8-12 ure dopolne.
 Trgovske učenke so imeli skupno
 4 št. leknili ob četrtek od 8-10
 in potem se ob četrtek in petkih
 od 4-6 ure pouk in to na željo
 trgovcev.
 Trgovske učenke so se poučevale
 v naslednjih predmetih:

Namizje	1 št.	(1 uro)	} Skupaj 1 št. učilnica.
Trgovsko računanje	1 št.	(1 uro)	
Strojstvo	2 št.	(2 uri)	
Spisje	1 št.	(1 uro)	
Spotnanje blaga	1 št.	(1 uro)	

Obrtno nadaljevalna šola v Idriji, letno poročilo
 1906/07. Arhiv Republike Slovenije, AS 448
 Zbornica za trgovino, obrt in industrijo, f. 98/1

Po odhodu Francozov je bilo idrijsko strokovno izobraževanje znova omejeno na glavno šolo – njeni industrijsko in risarsko šolo (znova ustanovljeno 1857¹⁰). Leta 1838 je bila z glavno šolo združena nedeljska ponavljalna šola,¹¹ sicer namenjena za osnovno izobraževanje (branja, pisanja in računanja), a so se v njej lahko učili še čevljarstva, dimnikarstva, glavnkarstva, ključavni-

čarstva, krojaštva, mizarstva, sedlarstva, slikarstva in urarstva, nazadnje v šolskem letu 1874/75.¹²

Glavno šolo so po šolskem zakonu iz leta 1869 preimenovali v rudniško osnovno šolo.

Pravega strokovnega učnega zavoda torej Idrižčani še niso imeli. Ko so se v petdesetih letih 19. stoletja začele ustanavljati realke kot srednje obrtne šole, je njihova pobuda za nižjo realko ostala neizpolnjena še pol stoletja – do prve slovenske realke leta 1901.¹³

Leta 1876 je s šolo¹⁴ za klekljanje čipk Idrija dobila državno obrtno strokovno šolo. Minister za trgovino je poleti 1872 ponujal Idriji vso podporo, celo spodbujal je ustanovitev vzorčne učne delavnice in strokovne risarske čipkarske šole.¹⁵ Pri tem se je opiral tudi na mnenje direktorja Avstrijskega muzeja za umetnost in industrijo na Dunaju, da je idrijska čipka kakovostna in lepa, njena proizvodnja pa komercialno razvita domača obrt.¹⁶ Sredi 19. stoletja so z bledenjem fevdalnega blišča usihali vsi evropski čipkarski centri, zato jih je bilo treba za modne zahteve meščanstva v začetku sedemdesetih let hitro obnoviti, predvsem pa izboljšati proizvodnjo čipk.¹⁷ Idrijske so bile pravkar odlikovane z najvišjimi odličji na svetovnih razstavah na Dunaju (1872) in v Parizu (1873).¹⁸ Prva vodja in učiteljica nove čipkarske šole v Idriji Ivanka Ferjančič se je še tik pred njenim odprtjem mudila v Proveisu pri Clesu na Tirolskem.¹⁹ Ministrstvo jo je poslalo na tamkajšnjo čipkarsko šolo²⁰ poučevati idrijsko čipkarsko tehniko klekljanja lanene čipke, ki je bila stilistično izrazito po meri takratnega evropskega okusa.²¹ Država je poznala donosnost čipkarske obrti in njena čipkarska šola se je ukvarjala s posredovanjem dela in prodajo, pri čemer je skušala zaščititi sebe in čipkarice, sklepaajoč pogodbe s trgovci,²² učenke pa so za

¹² Slavica Pavlič, Iz zgodovine idrijskega šolstva, Idrijski razgledi 8/3 (1963), str. 55.

¹³ Janez Kavčič, Prva slovenska realka, Idrija 1987.

¹⁴ Čipkarsko šolo v Ljubljani je leta 1763 ustanovila Marija Terzija. (Marija Verbič, O začetkih slovenskega čipkarstva s posebnim ozirom na Idrijo, Kronika 17/3 (1969), str. 159.)

¹⁵ AS 33, Deželna vlada v Ljubljani, konvoluti, š. 51, spisa 6003/1872, 7652/1876.

¹⁶ AS 33, Deželna vlada v Ljubljani, konvoluti, š. 51, spis 7652/1876.

¹⁷ Jurij Bavdaž, Idrijska čipka, Mohorjev koledar 1990, Celje 1989, str. 50-51.

¹⁸ Lado Božič, Idrijsko čipkarstvo, Kronika 1/1, (1956) str. 7; Marija Makarovič, Klekljane čipke, Vodnik po razstavi, Ljubljana 1970.

¹⁹ AS 33, Deželna vlada v Ljubljani, konvoluti, š. 51, spis 7029/1876.

²⁰ Takrat so bile v Avstriji državne čipkarske šole še v Reitzu, Proveisu in Inzingu. (Pregled trgovinskemu ministrstvu podrejenih obrtnih strokovnih učnih ustanov v: AS 33, Deželna vlada v Ljubljani, konvoluti, š. 51, spis 289/1877.)

²¹ AS 33, Deželna vlada v Ljubljani, konvoluti, š. 51, spis 4535/1876.

²² Lado Božič, Idrijsko čipkarstvo, Kronika 1/1, (1956) str. 10;

⁹ Vlado Schmidt, Zgodovina šolstva in pedagogike na Slovenskem II, Ljubljana 1964, str. 76-77, 84, 86.

¹⁰ Glej op. 5.

¹¹ Vlado Schmidt, Zgodovina šolstva in pedagogike na Slovenskem II, Ljubljana 1964, str. 132.

izdelke dobivale plačilo.²³ Nad vodenjem šole in njenimi financami je imela država natančen nadzor; z ministrstva so pošiljali izpopolnjena navodila za gospodarjenje in knjiženje,²⁴ zahtevali natančne finančne načrte²⁵ in poročila o porabi dotacij s predloženimi računi za vsak goldinar.²⁶ Za kakovost izdelkov je ministrstvo skrbelo z dodatnim izobraževanjem in z navodili o izdelavi prodajnih predmetov.²⁷ Učiteljice so pošiljali na izpopolnjevanje na osrednji čipkarski tečaj na Dunaj,²⁸ tam pa so nekatere Idrijske tudi poučevale.²⁹ Učenkam so podeljevali štipendije, da so lahko odhajale na dunajski osrednji tečaj,³⁰ z njimi so omogočali prav tako obiskovanje idrijske šole deklicam od drugod.³¹

A vse to še ni bilo zagotovilo za uspešnost šole. V osemdesetih letih se je število njenih učencev zniževalo, kar je idrijski trgovec pojasnil z učenjem otrok spretnosti čipkanja že doma.³² Trgovska in obrtna zbornica je nekoliko pozneje našla vzrok v preveliki produkciji in monopolu nad novimi, lahko izvedljivimi in preprostimi vzorci čipk. Šoli je namreč osrednji dunajski tečaj pošiljal svoje vzorce, ki pa so zahtevali preveč dela in so šli slabše v promet. Zato je kranjska deželna vlada prosila ministrstvo za uk in bogočastje (pod njegovo pristojnost so prešle strokovne šole leta 1882), naj ugotovi prošnji za delo Antoniji Kenda. Antonija je bila manj slavna, a najbrž bolj svojeglava sestra utemeljiteljice idrijske čipkarske šole Ivanke Ferjančič. V prvih letih

delovanja šole je bila njena pomožna učiteljica, dokler ni po sestrični smrti (1879) za njo prevzela vodenja šole in poučevanja. Na dunajskem osrednjem tečaju, ki se mu takrat ni mogla ogniti nobena na novo nastavljena idrijska učiteljica, ne da bi zato izgubila službo, pa so podvomili o njeni marljivosti in vnemi. Po svoji volji naj bi tečaj zapustila in se vrnila domov. Čeprav so na ministrstvu pričakovali, da bo delala še naprej, pa po besedah skrbnika šole ni več prestopila njenega praga in je podpisala svojo odpoved na silvestrovo leta 1879. Odtlej se je ukvarjala z risanjem vzorcev, prav takšnih, kot jih je bila šola čez trinajst let, ko je učiteljica spet vložila prošnjo za poučevanje, tudi najbolj željna.³³

Naj le še omenimo, da je šola v novo stoletje, pa vse tja do prve svetovne vojne zgolj napredovala. Poleg čipkanja so se dekleta lahko učila nemščino, obrtno računstvo, obrtno pisanje, knjigovodstvo in strokovno risanje v leta 1903 uvedenem teoretično-praktičnem tečaju in tako postale učiteljice ali blagajničarke.³⁴ Število učenk³⁵ je do leta 1909 zraslo na 1532 (ob ustanovitvi jih je bilo 183), število šolskih podružnic³⁶ pa na enajst. Po novih čipkarskih šolah na Kranjskem so učile večinoma Idrijske³⁷ ter odhajale z istim poslanstvom še v Galicijo in na Češko.³⁸

Zaradi čipkarstva ne moremo reči, da Idrija ni bila obrtno mesto. S čipkarstvom pač ne moremo primerjati drugih vrst obrti, pa tudi izobraževanja drugih obrtnikov ne. Zanje od leta 1875, ko je prenehala nedeljska nadaljevalna šola pri rudniški osnovni šoli, v mestu ni bilo nobene druge možnosti pridobivanja znanja skoraj trideset let. Ko je kranjska deželna vlada aprila 1904 naznanila, da se v Idriji ustanavlja obrtna nadaljevalna

AS 33, Deželna vlada v Ljubljani, konvoluti, š. 51, spisi 6142/1878, 7549/1878, 206/1879, 334/1879, 1404/1879, 4970/1879, 8588/1879, 9476/1879.

²³ AS 33, Deželna vlada v Ljubljani, konvoluti, š. 51, spis 6142/1878.

²⁴ AS 33, Deželna vlada v Ljubljani, konvoluti, š. 51, spisi 289/1877, 2882/1877, 8043/1877, 6142/1878, 9114/1879.

²⁵ AS 33, Deželna vlada v Ljubljani, konvoluti, š. 51, spisi 2243/1877, 3292/1877, 3347/1877, 3428/1877, 4142/1885.

²⁶ AS 33, Deželna vlada v Ljubljani, konvoluti, š. 51, spisi 2882/1877, 4368/1877, 144/1878, 487/1878, 6142/1878, 349/1880, 7738/1880, 138/1881, 6168/1881, 8397/1881, 1100/1882, 3938/1882, 1368/1883, 3435/1883.

²⁷ AS 33, Deželna vlada v Ljubljani, konvoluti, š. 51, spis 1888/1879.

²⁸ AS 33, Deželna vlada v Ljubljani, konvoluti, š. 51, spisi 6835/1879, 380/1880, 5001/1880, 5451/1880, 7055/1880, 4515/1882, 1488/1883.

²⁹ AS 33, Deželna vlada v Ljubljani, konvoluti, š. 51, spisi 4757/1879, 5132/1879, 7824/1879, 719/1880, 5598/1880; Jurij Bavdaž, Idrijska čipka, Mohorjevo koledar 1990, Celje 1989, str. 51.

³⁰ AS 33, Deželna vlada v Ljubljani, konvoluti, š. 51, spisi 7931/1879, 5001/1880, 4590/1881, 3755/1882, 2158/188, 33285/1883.

³¹ AS 33, Deželna vlada v Ljubljani, konvoluti, š. 51, spisi 4669/1881, 5920/1881, 1629/1882, 4514/1882, 4654/1882, 5583/1882, 8042/1882, 8467/1882, 10721/1882, 11113/1882.

³² AS 33, Deželna vlada v Ljubljani, konvoluti, š. 51, spis 2543/1886; Lado Božič, Idrijsko čipkarstvo, Kronika 1/1, (1956) str. 10.

³³ AS 33, Deželna vlada v Ljubljani, konvoluti, š. 51, spisi 3668/1879, 6835/1879, 9307/1879, 380/1880, 1388/1880, 2743/1893. (O tem, kaj se je zgodilo z njeno prošnjo, ali je Antonija v resnici risala za šolo in pod kakšnimi pogoji, v pregledanih arhivskih virih nisem zasledila podatkov, pa tudi ne v zbrani literaturi. Vzorce za šolo je risala, že ko je ta odprla svoja vrata, o čemer govori uradno privoljenje trgovskega ministrstva iz leta 1878 za plačilo 43 goldinarjev za 290 papircev Antoniji Ferjančič (AS 33, Deželna vlada v Ljubljani, konvoluti, š. 51, spis 7474/1878.).

³⁴ Mihael Arko, Zgodovina Idrije, Gorica 1931, str. 230; Slavica Pavlič, Iz zgodovine idrijskega šolstva, Idrijski razgledi 8/3 (1963), str. 55; Slavica Pavlič, Idrijsko šolstvo skozi stoletja, Idrijska obzorja, Idrija 1993, str. 104-105.

³⁵ Marija Makarovič, Klekljane čipke, Vodnik po razstavi, Ljubljana 1970.

³⁶ Aleksandra Serše, Strokovno šolstvo v osrednji Sloveniji do leta 1941, Ljubljana 1995, str. 72; Marjeta Balkovec Debevec, O čipkarskem šolstvu na Slovenskem, Čar čipk. Razstava ob 125-letnici Čipkarske šole Idrija. Slovenski šolski muzej, Ljubljana 2002.

³⁷ Božo Račič, Slovensko čipkarstvo s posebnim ozirom na loško območje, Loški razgledi 15 (1968), str. 128.

³⁸ Jurij Bavdaž, Idrijska čipka, Mohorjevo koledar 1990, Celje 1989, str. 51; Božo Račič, Slovensko čipkarstvo s posebnim ozirom na loško območje, Loški razgledi 15 (1968), str. 133.

*Prva voditeljica šole in učiteljica Ivanka Ferjančič s svojimi učenkami leta 1877
- leto dni po ustanovitvi idrijske čipkarske šole. Mestni muzej Idrija, Fototeka*

šola, ki jo bodo morali obiskovati vsi obrtniški vajenci, je bilo teh v Idriji 61.³⁹ Ministrstvo za uk in bogočastje jo je z odlokom ustanovilo oktobra. Imela je pripravljani tečaj (branja, pisanja, računanja in risanja) in dva razreda (računanja, risanja, spisa in v drugem dodanega knjigovodstva), od leta 1906 še trgovski tečaj.⁴⁰ Leta 1914 je zaprla svoja vrata.⁴¹

Že pred prvo svetovno vojno so v Idriji uršulinke (1909) in za njimi šolske sestre iz Maribora (1916 do 1923) posredovale deklicam poleg verouka še znanje slovenščine, računstva, vzgoje, prehrane, kuhanja, šivanja in ročnih del v svoji gospodinjski šoli za hčere rudarjev.⁴²

Idrija je imela od 1892 do 1909 še zahtevno gozdarsko šolo. Namenjena je bila sicer že v dveh letnikih srednje šole izobraženim dijakom iz južne Kranjske in Primorske, a so vanjo prihajali fantje iz vseh delov Avstro-Ogrske. Učili so se nege, varstva in izrabe gozdov, o gradnjah poti, lovu in ribolovu, zakonodaje (gozdarski in lovski zakon, zakon o ribištvu in zaščiti ptic, zakon o zaščiti hišnih pravic in osebnih svoboščin), pravil službe, administracije in finančnega poslovanja, različnih naravoslovnih vsebin – botanike, entomologije, aritmetike, geometrije,

meritev lesa, nauka o gradnjah, nauka o naravi, klimatografije, pa še lepopisa in risanja.⁴³

Naši zgodovinarji se strinjajo (ne nazadnje je dokaz temu posebno geslo v Enciklopediji Slovenije), da zasluži idrijsko šolstvo posebno poglavje v zgodovini slovenskega šolstva in častno mesto v zgodovini kraja. Rudnik je odločilno vplival tudi na njegov razvoj – na eni strani s potrebo po izobraženih kadrih in s privabljanjem sposobnih izobraženih posameznikov ter na drugi s trdo življenjsko usodo rudarskega življa. Požrtvovalen odnos idrijskih rudarjev do šolanja svojih otrok, ki bi jim le-to omogočilo drugačno prihodnost, ga dela izjemnega s poudarjeno osebno noto, zavzetostjo, naprednostjo in kakovostjo. Klekljanje čipk pa, sprva vir preživljanja, ki se je z delom čipkarske šole razvilo v umetnost, je ime Idrije znova poneslo v svet.

SUMMARY

THE IMAGE OF VOCATIONAL EDUCATION IN IDRİJA

Vocational education in Idrija was first organized for the benefit of the mining technical personnel during the period from the 1720s to the 1780s. Later, professional training was limited to certain courses that complemented the elementary school classes, until the lace school was established as the first state vocational school in 1876. The forestry school was very well attended (1892-1909), while the first Slovene modern secondary school opened its doors as late as in 1901, followed by the vocational high school (1904).

³⁹ 15 trgovskih, 19 čevljarških, 7 krojaških, 6 pekovskih, 3 sedlarski, 2 ključavničarska, 2 kovaška, 2 strojarska, 3 mizarški in po 1 dimnikarski in knjigoveški. (AS 448 Zbornica za trgovino, obrt in industrijo, f. 100, mapa Idrija.)

⁴⁰ V trgovskem tečaju se je urnik od leta do leta spreminjal s temi predmeti: nemščina, računanje, knjigovodstvo, spise, blagovnanstvo (Warenkunde), trgovstvo (Handelskunde), menične znanosti (Wechselkunde), geografija. (AS 448 Zbornica za trgovino, obrt in industrijo, f. 100, mapa Idrija; AS 448 Zbornica za trgovino, obrt in industrijo, f. 98/1.)

⁴¹ Prav tam.

⁴² Slavica Pavlič, *Idrijsko šolstvo skozi stoletja*, Idrijska obzorja, Idrija 1993, str. 105-106.

⁴³ Slavica Pavlič, *Idrijsko šolstvo skozi stoletja*, Idrijska obzorja, Idrija 1993, str. 105;

Janez Kavčič, *Prva slovenska realka*, Idrija 1987, str. 21-22; Mihael Arko, *Zgodovina Idrije*, Gorica 1931, str. 231-233.